

22 липня 2010 р. Міжнародний суд ООН у Гаазі визнав, що проголошення незалежності Косова від Сербії ніяк не суперечить міжнародному праву. До слова, з моменту проголошення незалежності Косова 116 держав визнали її як країну, втім 15 згодом відкликали своє офіційне дипломатичне визнання. Отже, за станом на 4 вересня 2020 р. 98 країн-членів ООН із 193 (51 %), також 22 із 27 (81 %) країн-членів Європейського Союзу та 26 із 30 (87 %) країн-членів НАТО, 33 із 57 (58 %) країн-членів ОІС визнають державу Косово [1].

Після початку визнання Косова як незалежної держави активна роль ООН фактично пригальмувалася. Косово та Сербія вступили у затяжний процес налагодження діалогу, який ускладнювався як внутрішніми, так і зовнішніми процесами в обох державах. Нестабільна політична ситуація у Косово, активна підтримка Сербією Росії (не приєднання до антиросійських санкцій, введених внаслідок початку російсько-українського конфлікту), активізація ролі Європейського Союзу в косівському питанні (адже і Косово, і Сербія прагнуть стати членами ЄС), кризи на Близькому Сході зосередили увагу ООН на вирішенні більш актуальних питань. ООН і далі діяла в Косово через МООНК, яка забезпечувала безпеку під час виборів, займалася питаннями демаркації кордону з Чорногорією, безпековими питаннями.

Косово прагне стати членом ООН та Європейського Союзу, як і решти міжнародних організацій, однак через політичну кризу, непримиренну позицію Сербії, яку підтримує Росія, як член Ради Безпеки ООН, навряд чи Косово зможе швидко досягнути цих стратегічних цілей.

Джерела та література

1. Міжнародне визнання Республіки Косово. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародне_визнання_Республіки_Косово (дата звернення: 17.03.2021).
2. Резолюція ООН 1244. URL: [https://undocs.org/ru/S/RES/1244\(1999\)](https://undocs.org/ru/S/RES/1244(1999)) (дата звернення: 17.03.2021).
3. EULEX. URL: <https://www.eulex-kosovo.eu/?page=2,60> (дата звернення: 17.03.2021).
4. UNMIK SHEET UNITED NATIONS INTERIM ADMINISTRATION MISSION IN KOSOVO. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/unmik> (дата звернення: 17.03.2021).

Столяренко Данило

Донецький національний університет імені Василя Стуса

АНАЛІТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕОРЕАЛІЗМУ: КЕЙС ПУТІНСЬКОЇ РОСІЇ

Анотація: У статті на прикладі зовнішньополітичної поведінки путінської Росії розглядається аналітична продуктивність теорії неореалізму в міжнародних відносинах.

Ключові слова: *неореалізм, Росія, анархія, міжнародний порядок, національний інтерес.*

Abstract. *The article examines the analytical performance of neorealist theory in international relations on the example of Putin's Russian foreign policy behavior.*

Keywords: *neorealism, Russia, anarchy, international order, national interest.*

Із реалістичного погляду в анархічному світі всі держави є потенційними конкурентами і прагнуть змінити статус-кво [1, с. 482]. Інакше кажучи, ми припускаємо, що Росія, як «правонаступниця» СРСР та держава, яка змінюється, прагне порушити сучасну ієрархію, в якій Сполучені Штати постають єдиною світовою наддержавою, і забезпечити собі цей статус, як це було за часів Холодної війни. Це припущення підкріплюється фактом конфліктної та агресивної моделі зовнішньої політики путінської Росії, а також визнання її загрозою Заходу не тільки на експертному, але й на офіційному рівні [5]. Не зважаючи на тривале домінування реалістичної традиції, трансформація обставин міжнародних відносин (аж до невизначеності питання стану світового порядку), поведінки акторів світової політики актуалізує завдання постійного «тестування» аналітичної спроможності базових положень реалістичної традиції, включно з неореалістичною інтерпретацією. Вважаємо, що кейс сучасної Росії, насамперед беручи до уваги її ревізіоністську репутацію та претензії, може бути достатньо продуктивним.

Основні положення неореалізму дають змогу систематично підходити до вивчення змін у поведінці держави. Виокремлюють шість основних неореалістичних концепцій: анархічність міжнародних відносин, існування їх певної структури, потенціал держав, розподіл влади / потужності, полярність та національні інтереси.

Дійсно, як стверджують неореалісти, міжнародна система є за своєю природою анархічною, на відміну від внутрішньої політики, яка є ієрархічною. Отже, міжнародна система визначається з погляду анархічної міжнародної структури [1, с. 485–486]. «Анархічна структура» має два основні наслідки. По-перше, кожен суб'єкт міжнародної системи відповідальний за власне виживання, що робить міжнародну систему «системою самопомогі». Ця система складається з одиниць, що насамперед прагнуть вижити. Національні держави – єдині суб'єкти міжнародних відносин, які мають централізовану законну владу застосовувати силу для забезпечення власної безпеки. По-друге, держави постійно відчують загрозу потенційного нападу на них. Там, де ніхто не покарає в силу владних повноважень, ніхто не зобов'язаний підкорятися [8, с. 88–93].

Продовження розширення НАТО, бомбардування Косово, поглиблення економічного та політичного впливу Заходу на країни поблизу Росії, змусили її реагувати на послаблення своїх позицій у східній Європі, адже це зменшує могутність і здатність Росії реалізовувати свої інтереси у регіоні [4, с. 117–118; 5, с. 61].

Прагнучи безпеки, держави намагаються розширити свої можливості щодо конкуруючих держав. А тому забезпечення територіальної, економічної та військової безпеки є пріоритетними національними інтересами. Водночас потенціал, який має держава щодо інших, обмежує або готує держави до реалізації таких інтересів. У свою чергу, масштаби та амбіції інтересів країни визначаються рівнем її спроможності [9, с. 618–620].

Принцип «полярності» міжнародної системи визначається шляхом вивчення «розподілу потенціалу» між міжнародними акторами у будь-який момент часу. Цей підхід дає змогу чітко типізувати природу міжнародної системи. Зазвичай розрізняють три типи полярності; однополярність, біполярність та багатополярність.

Для Володимира Путіна ключовим інтересом є те, що Росія повинна відновити статус світової держави. Він виразив свої зовнішньополітичні цілі, зосереджені на пошуку глобальної стабільності, і для реалізації цих цілей вважає необхідним встановлення принципу багатополярності. І хоча дії російського президента декларуються як ті, що направлені на захист державного суверенітету, регіональної та глобальної безпеки, насправді вони є діями, що притаманні державі, що діє за принципами реалізму – «розділяй і володарюй».

Відтак, у 2013–14 рр. Україна вибухнула демонстраціями та заворушеннями, протестуючи проти відмови уряду підписати угоду про асоціацію з ЄС. Крим, як переважно етнічно російський регіон, скористався можливістю «повстати» проти Києва за допомогою Москви. Використовуючи «пригнічення» етнічних росіян, кримські лідери «звернулися за допомогою» до Росії і згодом «проголосували» за об'єднання з Росією [3, с. 114]. Хоча російські цілі відповідали історичній місії Росії стати наддержавою, існувала й інша занепокоєність. Військово-морський флот Росії був залежний від Криму, і Росія не могла допустити виникнення жодної загрози для вільного руху до своїх портів у Чорному морі та з них. У цьому випадку Росія негайно анексувала територію, одразу передбачивши побудову нового мосту безпосередньо на російську територію та відкривши дорожній рух до Росії.

Широко засуджений на Заході акт захоплення Криму призвів до суворих економічних санкцій проти Росії. Проте, жодна інша держава не була готова здійснити контратаку або воювати за вільний Крим. Тож російське випробування політтехнології було успішним з метою утримувати флот у російських водах у безпеці та завойовувати територію. Росія знехтувала міжнародним правом, зокрема принципом поваги державного суверенітету України і, схоже, вважає, що перемогла.

Також у 2014 році по всій Україні відбулися широкомасштабні демонстрації, які засуджували корупцію, підтриману Росією, та сфальсифіковані вибори. Росія, яка втручалася у більшість українських виборів, побоювалася, що може впустити зі сфери впливу важливу державу через її прозахідні погляди та наміри, і тому активно дестабілізувала ситуацію в переважно російськомовних регіонах Сходу України – Донецькій та Луганській областях. Незважаючи на посилення санкцій та міжнародного

осуду, у вирішенні конфлікту досягнуто незначного прогресу. Мінські домовленості з Росією та ЄС за столом переговорів заморозили конфлікт. Незважаючи на підписання ЄС угоди про асоціацію з Україною, продовження бойових дій та російська агресія на Сході залишає ситуацію невирішеною, що є на руку Кремлю, який не бажає анексувати цю територію, але хоче зберегти Україну нестабільною, щоб не допустити подальших розширень ЄС / НАТО та утримати їх подалі від кордону Росії.

Росії вдається зберігати Україну затягнутою у невирішений конфлікт, але за високу ціну. Це «випробування» новітньої політтехнології було успішним за мірками Путіна, але багато росіян починають сумніватися в необхідності ведення військових дій за кордоном (хоча Росія цього не визнає) та стимулювання розвитку армії в самій Росії на благо російського народу [2].

Отже, неореалізм стверджує, що міжнародну політику можна зрозуміти лише в тому випадку, якщо ефекти структури додаються до пояснень на рівні окремих держав традиційного реалізму. Більш загально, неореалізм відновлює причинно-наслідковий зв'язок між взаємодіючими міжнародними акторами та результатами їх дій [7, с. 65, 74]. Неореалістична теорія показує, що причини рухаються не в одному напрямі, від взаємодіючих одиниць до результатів, а в двох напрямках [10, с. 148]. Вона ілюструє, що на прикладі Росії в міжнародному порядку, що формується, традиційні експансіонізм і порушення суверенітету можливі, але небажані. Порушення суверенітету мають високу ціну, включно зі шкодою економіці та організованою опозицією з боку інших країн. Водночас відсутність інструментів силового втручання спричинила створення двох нових заморожених конфліктів у Європі. Надалі Росія, ймовірно, буде прагнути підтримувати конфлікти в тліючому стані, оскільки нестабільність використовується як засіб тиску не тільки на Україну, а й на Захід. Тому запропоновані неореалістами підходи є достатньо ефективними для пояснення поведінки такого міжнародного актора, як Росія (на прикладі розпалювання конфліктів в Україні, адже майже усі його принципи лягають у трактування цих дій РФ).

Джерела та література

1. Aron R. The anarchical order of power. Daedalus, 1966. P. 479–502.
2. Bebler A. Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict Romanian Journal of European Affairs 15:1, March 2015.
3. Becker M. E., Cohen M. S., Kushi S. and I. P. McManus. Reviving the Russian empire: The crimean intervention through a neoclassical realist lens. European Security 25 (1), 2016. P. 112–133.
4. Kamp K.-H. The folly of rapid NATO expansion. Foreign Policy 98, 1995. P. 116–129.
5. NATO 2030: United for a New Era Analysis and Recommendations of the Reflection Group Appointed by the NATO Secretary General. P. 25–26. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf

6. Pushkov A. K. Don't isolate us: A Russian view of NATO expansion. The National Interest 47, 1997. P. 58–63.
7. Walt S. M. The world wants you to think like a realist. Foreign Policy, 2018.
8. Waltz K. Theory of International Politics. United States: McGraw-Hill, 1979. P. 256.
9. Waltz, Kenneth N. The Origins of War in Neorealist Theory. Journal of Interdisciplinary History. Vol.18, 1988. P. 615–628.
10. Weber C. International Relations Theory: A critical introduction. 2nd edition. NY: Taylor and Francis e-Library, 2005. P. 224.

Паламарчук Юлія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

МІЖНАРОДНИЙ ПОРЯДОК І «ВЕСТФАЛЬСЬКІ ПРИНЦИПИ»: ВИТОКИ, РОЗВИТОК, ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Анотація. Висвітлено різницю між попередніми історичними та сучасною міжнародною системами. Аналізуючи праці Макіавеллі, Рішельє та Кіссінджера, авторка показує, як глобально змінилися погляди на пріоритети держав у зовнішній політиці з 1513 по 2000 роки. Відповідно, з огляду на історичний досвід, вимальовуються виклики та пріоритети сучасності.

Ключові слова: Генрі Кіссінджер, Вестфальська система, Ніколо Макіавеллі, Віденський конгрес, постбіполярний світ.

Abstract. This paper depicts the difference between the previous historical international relations systems and the current state of international relations in the world. Analyzing texts of Machiavelli, Richelieu and Kissinger, the author shows how greatly the priorities of governments have changed from 1513 to 2000. As a result, the historical overview leads to identifying the challenges and priorities of today's international relations.

Keywords: Henry Kissinger, Westphalian system, Niccolò Machiavelli, Congress of Vienna, postbipolar world.

Чи можна називати сучасний стан міжнародних відносин «системою»? Як ми, люди, змінилися у своєму стані розуміння становища міжнародних відносин з часів середньовіччя? Що є основним і найголовнішим у питаннях забезпечення дипломатії та взаємоіснування політій на світовій арені? На ці та інші питання дослідники міжнародних відносин намагаються відповісти у сучасній парадигмі своєї ролі серед колег-гуманітаріїв. Проте для визначення статусу та подальшого розвитку сучасних міжнародних відносин раз за разом доводиться звертатися до історії, і до думок про неї попередників також.

Період до 1648 р. прийнято вважати «досистемним» в історії міжнародних відносин у Європі та у світі. Однак, відносини не були повністю хаотичними: Європою Середньовіччя керувало, з одного боку, бажання продовжити традиції Риму, а з іншого – адаптувати їх у гармонії з християнською мораллю та високим